

AbstractRefleksivitet1982

Artiklen er en kritik af to bidrag til Psyke & Logos' seminar om refleksivitet den 17.-18. april 1982, nemlig fra Sven Erik Nordenbo og Benny Karpatschof.

Sven Erik Nordenbo bruger det forhold, at en række uddannelsesteorier i deres konsekvens omhandler teoriernes egen tilblivelse (og altså er selvrefererende eller refleksive) til at tilbagevise deres gyldighed. Det bliver imidlertid ikke klart, hvorfor dette ikke skulle gælde alle teorier om menneskelig erfaringsdannelse. I øvrigt tilbageviser Nordenbo de pågældende teorier med argumenter, der henviser til teoriernes reduktionistiske karakter, hvilket kunne være gennemført lige så godt uden at inddrage deres potentielle selvreference. Det er kort sagt svært at se, at selve refleksiviteten gør nogen forskel i vurderingen af teoriernes gyldighed, og hvorfor den overhovedet er af vigtighed.

Benny Karpatschof definerer refleksiviteten som et særligt formelt træk ved vores erkendelsesposition, som stiller os fundamentalt forskelligt over for på den ene side naturvidenskabens domæne og på den anden side human- og samfundsvidenskabernes domæne. Som Karpatschof benytter refleksivitet, er det altså et epistemologisk begreb. Karpatschofs pointe er, at vi stillet over for det naturvidenskabelige domæne er i en ikke-refleksiv erkendelsesposition, idet vores teoretiske forståelse ikke omfatter os selv, og fordi vi ikke er deltagere i domænet, men tilskuere. Omvendt er vi over for det human- og samfundsvidenskabelige domæne i en refleksiv erkendelsesposition, ved at teorierne omfatter os selv, og vi er deltagere i domænet og ikke blot tilskuere. Men adskillelsen er rent spekulativ og uden basis i de faktiske videnskaber, idet vi naturligvis selv er en del af naturvidenskabens domæne, og idet vi ikke kan studere naturen uden at gribe ind i den. Tilsvarende kan vi i human- og samfundsvidenskaben studere fjerne historiske epoker, hvor det kan være svært at få øje på vores indgriben og deltagelse. I virkeligheden ligger der en helt anden og mere brugbar adskillelse bag Karpatschofs todeling, nemlig hvorvidt der i det studerede domæne nødvendigvis indgår henvisnings- eller tegn-relationer. Denne skelnen undgår også det store problem ved en epistemologisk todeling, at en evolutionær overgang fra det ene domæne til det andet kan rummes inden for den samme epistemologiske position, uden hvilket overgangen vil være principielt ubegribelig. (JM, 27. oktober 2009)